KENNISPOCKET

LERAREN-
BIJLAGE

Kennismaken met het werkveld kinderopvang

vbjk
Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen

COLOFON

De lerarenbijlage bij de kennispocket ***Kennismaken met het werkveld kinderopvang*** is een uitgave van VBJK, centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge kinderen. VBJK is een onderzoeks- en innovatiecentrum met meer dan dertig jaar ervaring in de sector van kinderopvang voor baby's en peuters en schoolgaande kinderen, kleuteronderwijs en preventieve gezinsondersteuning.

REFERENTIE

Van der Mespel, S. (2024). *Kennispocket: Kennismaken met het werkveld kinderopvang – lerarenbijlage.* Gent: VBJK.

EINDREDACTEUR

Mike De Cloedt

DISCLAIMER

U vindt de kennispocket met lerarenbijlage goed en wenst eruit te kopiëren?
Besef dan:

- dat dit leermateriaal de vrucht is van intense arbeid: VBJK heeft er heel wat geld en energie in gestoken;
- dat VBJK van dit werk moet bestaan;
- dat kopiëren zonder voorafgaande schriftelijke toestemming onwettig is.

Inhoud

De basiscompetenties in deze kennispocket 4
Verdiepende literatuur voor leraren 4
1 De job van kinderbegeleider 4
1.1 De belangrijkste job ter wereld 5
1.2 De basiscompetenties van een kinderbegeleider 5
1.3 Andere kinderopvangjobs 6
2 Wat is kinderopvang? 7
2.1 Verschillende kinderopvangvormen 7
2.2 Wat doet de kinderopvang voor kinderen, ouders en samenleving? 7
2.3 Organisatie en regelgeving 7
2.4 MeMoQ: pedagogische kwaliteit in de kinderopvang 7
3 Buitenschoolse opvang en activiteiten (BOA) voor schoolgaande kinderen 8
4 Kinderopvang in een netwerk 8

De basiscompetenties in deze kennispocket

De kennispocket *Kennismaken met het werkveld kinderopvang* brengt leerlingen basiskennis bij over de verschillende vormen van kinderopvang en over het pedagogisch raamwerk. Basiskennis hierover behoort tot de basiscompetenties van een kinderbegeleider.

Daarnaast zet de kennispocket een stapje verder. Ook de functies of opdrachten van kinderopvang in Vlaanderen komen aan bod. De leerlingen maken daarbij kennis met de relevante regelgevende kaders en waar die te vinden. Dit wordt gekoppeld aan actuele maatschappelijke discussies over kinderopvang.

Verdiepende literatuur voor leraren

Wil je jouw achtergrondkennis over de organisatie en geschiedenis van de kinderopvangsector uitbreiden? Dan zijn volgende boeken interessant:

> Vandenbroeck, M. (2022). *#Negen is te veel.* Gent: Borgerhoff & Lamberights.
>
> Vandenbroeck, M. (2024). *De staat van het kind – Het kind van de staat. Naar een pedagogiek van de voorschoolse voorzieningen (2e editie).* Antwerpen/'s Hertogenbosch: Gompel&Svacina.

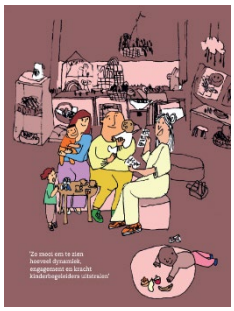
1 De job van kinderbegeleider

Om het thema te introduceren kan je samen met leerlingen:

- reflecteren over hun kindertijd. Wie ging naar een kinderdagverblijf? Wie verbleef bij een onthaalmoeder? Zijn er leerlingen die nooit naar de kinderopvang gingen? Wat zijn de verhalen die ouders aan leerlingen hebben verteld over die vroegste kinderjaren? Zijn er anekdotes bijgebleven? Hebben begeleiders in de kinderopvang een betekenisvolle rol gespeeld voor leerlingen en of hun ouders? Waarom kozen ouders al dan niet voor een bepaalde kinderopvang? ...
- reflecteren over wat voor hen belangrijk zou zijn, mochten ze later op zoek moeten naar een kinderopvang voor hun kinderen. Wat is voor hen belangrijk? Wat zijn de zaken waar leerlingen misschien in eerste instantie niet aan denken, maar die wel van belang kunnen zijn? Denk bijvoorbeeld aan de sociale functie van de kinderopvang.

1.1 De belangrijkste job ter wereld

Laat de leerlingen kennismaken met de job van kinderbegeleider aan de hand van de volgende opdracht:

LEES het *Kindertijd*-artikel ***De belangrijkste job ter wereld***.
Wat zijn jouw ideeën over de job van kinderbegeleider?
Wat lijkt jou leuk en minder leuk aan de job?
Waarom wil jij wel of niet werken als kinderbegeleider?

Opdracht kennispocket p. 5

Vraag de leerlingen om hun antwoorden op de bovenstaande vragen en hun naam te noteren op een blad. Wissel vervolgens met de leerlingen uit over de vragen. Verzamel na de uitwisseling de notities van de leerlingen.
Geef hun later in de opleiding hun notities terug: zijn hun antwoorden op de vragen nog steeds dezelfde? Zijn bepaalde ideeën over de job veranderd?

1.2 De basiscompetenties van een kinderbegeleider

Brainstorm met de leerlingen over de volgende vraag:

Wat zijn volgens jou de taken van een kinderbegeleider?
Wat denk je dat een kinderbegeleider hiervoor goed moet kennen en kunnen?

Opdracht kennispocket p.6

Noteer de antwoorden op een flap of bord.

Laat hen vervolgens de vijftien basiscompetenties van een kinderbegeleider in de kennispocket (p.6) lezen.

Bekijk samen met hen de antwoorden op de flap of het bord:

- Welke competenties hebben we zelf ontdekt?
- Welke competenties hebben we nog niet benoemd?

Koppel vervolgens de theorie aan de praktijk met behulp van onderstaande opdracht:

LEES het verhaal van onthaalouder Cathy in het *Kindertijd*-artikel ***Vernieuw, verdiep, leer bij***.
ZOEK in het verhaal van Cathy naar voorbeelden van de basiscompetenties van een kinderbegeleider.

Opdracht kennispocket p.6

1.3 Andere kinderopvangjobs

Peil bij leerlingen welke functies naast de kinderbegeleider een plaats hebben in de kinderopvang.

2 Wat is kinderopvang?

2.1 Verschillende kinderopvangvormen

Om de verschillende vormen, opdrachten, regelgevende kaders en maatschappelijke discussies te introduceren bij de leerlingen, kan je gebruikmaken van de verschillende opdrachten en tips in de kennispocket.

2.2 Wat doet de kinderopvang voor kinderen, ouders en samenleving?

In deze kennispocket komt het pedagogisch raamwerk aan bod (p.13-18 en verder op p.25). Het pedagogisch raamwerk[1] vormt het fundament voor kwaliteitsvolle basisvoorzieningen! Besteed hier voldoende aandacht aan in de les. Leerlingen kunnen tevens na de les de drie functies van de kinderopvang omschrijven en staven met voorbeelden.

2.3 Organisatie en regelgeving

Wil je als lesgever inzoomen op de regelgeving? Dan is het boeiend om te vertrekken vanuit de actualiteit. Leerlingen vinden gegarandeerd artikels over:

- de zogenaamde 'adult-child ratio' (begeleider-kindratio). Die is in Vlaanderen te hoog. Er wordt een pad uitgetekend om die ratio te verlagen.
- de toepassing van de voorrangsregels. Die brachten de sociale functie van de kinderopvang in het gedrang. De Kinderopvangzaak vocht deze nieuwe regels tevens aan.
- …

KIJK EN LUISTER naar de video ***Beleidsvoerend vermogen***.
Verantwoordelijken leggen uit wat dit voor hen betekent.

Opdracht kennispocket p.21

2.4 MeMoQ: pedagogische kwaliteit in de kinderopvang

Laat leerlingen kennismaken met het instrument. De dimensies komen in de andere kennispockets meer uitgebreid aan bod. Leerlingen krijgen de kans om zich verder te verdiepen.

[1] Je vindt alle leermaterialen op de *Kennispockets-leeromgeving* op de website van VBJK. Het pedagogisch raamwerk vind je via *de knop MeMoQ* bij de kennispocket *Kennismaken met het werkveld.*

3 Buitenschoolse opvang en activiteiten (BOA) voor schoolgaande kinderen

Om de verschillende vormen van buitenschoolse opvang, de betekenis van het acroniem 'BOA' en de organisatie en regelgeving te leren kennen, kan je gebruikmaken van de verschillende opdrachten en tips in de kennispocket.

4 Kinderopvang in een netwerk

Volgende werkvormen kan je gebruiken om leerlingen meer diepgaand te laten kennismaken met de sector en om hen te laten reflecteren over zichzelf als toekomstige professional.

De leerlingen zijn inmiddels vertrouwd met de meestvoorkomende vormen van kinderopvang: de gezinsopvang en groepsopvang voor baby's en peuters en de buitenschoolse opvang en activiteiten.

Ze maken in dit hoofdstuk kennis met enkele specifieke vormen van kinderopvang: CIK en de KOALA-werking. Kinderopvang gebeurt niet op een eiland. Daarom is samenwerking héél cruciaal.

Opdracht

Vraag aan de leerlingen om een kinderopvangvorm uit te kiezen die hen aanspreekt en waar ze graag meer over te weten komen. Stel op basis van de voorkeuren kleine groepen samen. Geef elke groep de volgende opdracht:

Ga in jullie buurt op zoek naar een organisatie die de kinderopvangvorm van jullie keuze organiseert. Neem contact op met die organisatie en interview een van de begeleiders over hun job:

- Wat doet de organisatie voor kinderen, ouders en/of de buurt?
- Voor wie werkt de organisatie (doelgroep)?
- Wat houdt de job van de geïnterviewde begeleider precies in?
- Hoe ziet een normale werkdag voor hem/haar eruit?
- Wat zijn voor hem/haar de belangrijkste waarden in het werken met kinderen en ouders? Met andere woorden: wat vindt de geïnterviewde écht belangrijk in hoe hij/zij werkt met kinderen en ouders?
- Waarom heeft de geïnterviewde voor deze job gekozen?
- Wat vindt hij/zij fijn aan de job en wat is soms moeilijk?

Geef elke groep de opdracht om het interview daarna op een creatieve manier te verwerken en aan de klas voor te stellen.

Reflecteren over jezelf als toekomstige professional

Met behulp van de sets van vragen op de volgende pagina, reflecteren leerlingen over zichzelf als toekomstige professional en leren ze elkaar en elkaars stageplaats beter kennen. Enkele vragen laten hen ook reflecteren over het beroep van kinderbegeleider in de samenleving. Gebruik deze werkvorm bij leerlingen die reeds verder staan in de opleiding. Idealiter hebben leerlingen reeds stage-ervaring achter de rug.

De vragen zijn een bewerking van de dialoogkaarten met Ik & mijn beroep-vragen uit de Duo-Doebox[2]. De dialoogkaarten zijn geïnspireerd door het model van professionele identiteit (PI-model), ontwikkeld door Ruijters en collega's[3]. Dit model gaat ervan uit dat iemands professionele identiteit de kern vormt van hem/haar als professional. Het geeft kleur aan wie je bent als (toekomstige) professional. Het verkennen en expliciteren van je professionele identiteit biedt houvast om jezelf te ontwikkelen als professional.

Werkwijze

Maak ter voorbereiding kaarten: op de ene zijde van de kaart staan telkens twee bij elkaar horende vragen. Voorzie de andere kant van de kaart van een beeld. Dat kunnen willekeurige beelden zijn of beelden binnen het thema 'werken met kinderen en ouders'.

Leg de kaarten op tafel met het beeld naar boven.

Nodig de leerlingen uit om elk een beeld te kiezen dat hen aanspreekt (dus zónder de vragen te bekijken).

Vraag de leerlingen om om de beurt een van de twee vragen op de achterkant uit te kiezen en die te beantwoorden.

Indien er voldoende tijd is, kan je dieper op de antwoorden ingaan en eventueel de opdracht herhalen met nieuwgekozen foto's.

Sluit de oefening af door aan de leerlingen te vragen om een voorwerp (of een woord, een kleur, een plaats in de ruimte …) te kiezen dat iets vertelt over hoe zij de oefening ervaarden.

---

[2] Van der Mespel, S., Sienaert, H., Boudry, C., Verschelden, M. (2022). *Duo-Doebox. Inspiratie voor samenwerken aan een zorgzame speelleeromgeving voor kleuters in opvang en onderwijs.* Gent: VBJK. Downloadbaar via: Educare | VBJK (ga naar 'Samenwerking (kleuter)opvang en kleuteronderwijs').

[3] Ruijters, M. C. P. (Red.) (2020). *Je binnenste buiten: Over professionele identiteit in organisaties (5e editie).* Amsterdam: Boom uitgevers.
Ruijters, M, et al. (2015) *Ons Binnenste Buiten – Dialoogkaarten. Over professionele identiteit in organisaties.* Amsterdam: Boom uitgevers.

Vragen

Er zijn vier categorieën van vragen:

- *Ik als toekomstige professional*
- *Ik als persoon*
- *Mijn team, mijn organisatie en ik (voor leerlingen die stage lopen)*
- *Het beroep van kinderbegeleider in de samenleving*

Elke categorie bestaat uit meerdere sets van twee bij elkaar horende vragen. Dit laat leerlingen toe om te kiezen op welke vraag ze het liefst antwoorden.

Ik als toekomstige professional:

1 Hoe vat je het beroep van kinderbegeleider samen in drie kernwoorden?
  Wat is volgens jou de kern van het beroep van kinderbegeleider?
2 Wat typeert jouw manier van omgaan met kinderen?
  Wat denk je dat anderen daarover zeggen?
3 Welke les, video of boek over het werken met kinderen en ouders vond jij interessant?
  Waar zou je meer over willen weten?
4 Wanneer vind je samenwerken leuk?
  Wanneer vind je samenwerken niet leuk?
5 Waarvoor doen anderen een beroep op jou?
  Welk talent van jou kennen je klasgenoten (nog) niet?
6 Wanneer geniet je van het werken met kinderen en/of ouders?
  Wat haalt je motivatie naar beneden?
7 Welke job of organisatie die in de opleiding aan bod kwam, trekt jou aan?
  Welke job of organisatie die in de opleiding aan bod kwam, trekt jou helemaal niet aan?

Ik als persoon:

1 Welk voorwerp in je huis wil je echt niet kwijt?
  Welk voorwerp geef je met plezier weg?
2 Waar draag je in jouw leven zorg voor?
  Waarover ben je in het leven zorgeloos?
3 Wat inspireert je?
  Waar raak je door verveeld?
4 Wat ontroert je?
  Wat irriteert je?
5 Welke invloed heeft jouw opvoeding op jezelf als persoon?
  Welke invloed heeft de plaats waar je bent opgegroeid op jou als persoon?
6 In welke groep(en) voel jij je op je gemak?
  Wanneer voel je je niet op je gemak in een groep?

7 Welke rollen neem je spontaan op in een groep?
Welke rollen neem je niet spontaan op in een groep?
8 Wat wil je later graag worden?
Wat zou je nooit kunnen zijn?
9 Wat staat er op je bucketlist?
Waar begin je echt niet aan?

Mijn team, mijn organisatie en ik (voor leerlingen die stage lopen):

1 Wat typeert de werking met kinderen en ouders?
Door welke denkers of benaderingen is het team geïnspireerd?
2 Waar draagt het team volgens jou zorg voor?
Waar is het team volgens jou allergisch voor?
3 Hoe en wanneer reflecteert het team over de aanpak en ervaringen?
In welke situatie heeft samen reflecteren over een probleem of vraag je vooruitgeholpen?
4 Wanneer, hoe en met wie bespreekt het team observaties van kinderen?
In welke situatie heeft observeren van een kind of een situatie je vooruitgeholpen?
5 Welke rollen neem jij als stagiair (of kinderbegeleider in opleiding) op in het team?
Welke rol in het team laat je liefst over aan anderen?
6 Waar blinkt je stageplaats in uit?
Hoe herken je jezelf hierin?
7 Wat zorgt ervoor dat je je thuis voelt in je stageplaats?
Op welke momenten voel je je minder thuis?

Het beroep van kinderbegeleider in de samenleving:

1 Hoe denkt de buitenwereld over het beroep van kinderbegeleider?
Waar heeft de buitenwereld bewondering voor? Wat roept kritiek of spot op?
2 Wat is volgens jou een sterkte van de kinderopvang voor baby's en peuters vandaag in Vlaanderen?
Wat moet volgens jou absoluut beter in de kinderopvang voor baby's en peuters vandaag in Vlaanderen?
3 Wat is volgens jou een sterkte van de buitenschoolse opvang en activiteiten vandaag in Vlaanderen?
Wat moet volgens jou absoluut beter in de buitenschoolse opvang en activiteiten vandaag in Vlaanderen?